



BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ



I. Żurawska
(1970-2015)

Rok XIV: 2016

Nr 39 (492)

Data odczytu: 08.12.2016 r.

Data wydania: 08.12.2016 r.

=====

1046. spotkanie

Iwona Żurawska

Grudziądz w styczniu 1920 r.

Kłeska Niemiec i zakończenie I wojny światowej w 1918 r. zbiegły się w czasie z utworzeniem niepodległego państwa Polskiego a ziemie byłego zaboru pruskiego postanowieniem Traktatu Wersalskiego w czerwcu 1919 r. przyznane zostały państwu polskiemu. W ten sposób Grudziądz mocą tej decyzji przekazany został władzom Polski.

Po licznych odroczeniach, w styczniu 1920 r. nastąpiła pełnomocność Traktatu Wersalskiego i był to termin, od którego rozpoczęto koncentrować wojska polskie w celu przejścia Pomorza. Obejmowanie Pomorza rozpoczęło się siódmego dnia po ratyfikowaniu traktatu przez Niemcy, a więc 17 stycznia 1920 r. według uzgodnionego z Niemcami planu w dwóch fazach. Pierwsza faza miała miejsce w dniach od 17 do 21 stycznia, gdzie 18 stycznia wyzwolono stolicę Pomorza Toruń, a 23 stycznia drugie co do wielkości miasto Pomorza Grudziądz. Druga faza miała miejsce w dniach od 4 lutego do 10 lutego, gdzie zajęto całe Pomorze razem z morzem.

Wymarsz Niemców z Grudziądza i wkroczenie wojsk polskich do miasta.

W chwili zakończenia I wojny światowej polska ludność Grudziądza śledziła wszelkie poczynania, które miały przynieść upragnioną wolność miastu. Od kwietnia 1919 r. rozpoczęły się rządy osławionego Grenzschutzu, który to działał na odcinku Jabłonowo – Grudziądz, a panem życia i śmierci był znany później szeroko awanturnik por. Rasbach. Zbliżał się jednak dzień, w którym miały się skończyć rządy uzbrojonych band. Z początkiem stycznia 1920 r. ukazały się na ulicach miasta pierwsze mundury oficerów wojska polskiego, byli to członkowie Komisji Organizowania Służb Intendentury oraz członkowie Komisji Odbioru z jej przewodniczącym majorem Bolesławem Fijałkowskim. Pracę rozpoczęto w dniu 22 stycznia a zakończono 2 lutego 1920 r. W dniu 16 stycznia nastąpiło pożegnanie magistrackich urzędników na posiedzeniu Rady Miasta. Na posiedzeniu tym nadburmistrz

miasta dr Peters przedstawił odchodzącym urzędnikom swego następcę Józefa Włodka. 22 stycznia odbyło się przekazanie Komisji Odbiorczej twierdzy gruzińskiej przez gubernatora wojskowego gen. von Malachowskiego a przekazanie odbyło się w budynku gubernatorstwa przy ul. Lipowej. W przeddzień wkroczenia wojsk polskich do miasta pijani żołnierze Grenzschtzu wywołali awanturę w mieście z polskimi mieszkańcami rzucając przekleństwa pod ich adresem i Polski. Nastąpił oczekiwany w dziejach miasta mroźny ranek 23 stycznia 1920 r. Z rana tłumy Niemców zdążyły ku Rynekowi Głównemu, gdzie później nastąpiło oficjalne pożegnanie wojsk niemieckich a cała uroczystość odbyła się pod hasłem „Wir kommen Wieder” – my tu jeszcze wrócimy. Po złożeniu wieńców u stóp pomnika Wilhelma i odegraniu Deutschland, Deutschland über alles, pochód z Rynku Głównego przeszedł pod pomnik Germanii z popiersiem Bismarka na Zbożowym Rynku, gdzie odbyła się podobna uroczystość. Po złożeniu wieńców pod pomnikiem i okrzykiem „Im Frühjahr kommen wir wieder” – na wiosnę jeszcze tu powrócimy, oddziały niemieckie ruszyły ulicą 3 maja przez prowizoryczny drewniany most na Wiśle w stronę Dragacza.



Prezydent Józef Włodek (1891-1944)

W chwili pożegnania wojsk niemieckich na Rynku, w ratuszu nastąpiło przejęcie Magistratu przez władze polskie, akt podpisali, ze strony niemieckiej nadburmistrz dr Peters, a ze strony polskiej nowy nadburmistrz Józef Włodek, późniejszy prezydent. Kiedy wojska niemieckie odmaszerowały z miasta, rozpoczęła się dekoracja miasta na cześć wojsk polskich. W tym czasie na dworzec kolejowy udała się Główna Komisja Odbiorcza, celem powitania pociągów pancernych Hallerczyk i Wilk. O godz. 12³⁰ przybył na dworzec od strony Melna pierwszy pociąg pancerny Hallerczyk, a kilka minut później nadjechał od strony Kornatowa drugi pociąg pancerny Wilk.

Tymczasem do Chelmińskiego Przedmieścia zbliżał się od strony Mniszka patrol 1 pułku ułanów krechowieckich a później dywizjon tegoż pułku pod dowództwem rotmistrza Zygmunta Podhorskiego, który to skierował się ku szosie Radzyńskiej, aby połączyć się z nadciągającą od strony Radzyna kolumną wojsk gen. Stanisława Pruszyńskiego. Po połączeniu się obydwu kolumn na szosie Radzyńskiej wojska te ruszyły w kierunku miasta. Przy przejeździe kolejowym koło parku miejskiego samochód wiozący gen. Pruszyńskiego zatrzymał się. Po wyjściu z samochodu gen. Pruszyński został serdecznie powitany chlebem i solą, poczym mowę powitalną wygłaszali Wiktor Kulerski w imieniu Rady Ludowej, w imieniu Rady Ludowej na

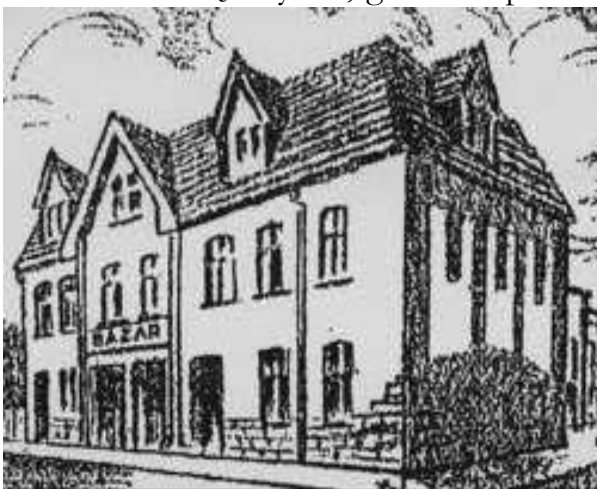
powiat Leon Ossowski, nowy nadburmistrz miasta i inni. Po powitaniu, długim pochodem wojska ruszyły w kierunku Rynku Głównego, gdzie później, po dotarciu



Powrót Grudziądza 23 stycznia 1920 r. do Macierzy. Fot. ze zbiorów Z. Zawadzkiego.

wojska rozpoczęły się uroczystości ich powitania. Po przybyciu gen. Pruszyński powitał wszystkich zebranych, jak i przybyłe wojsko polskie oraz podziękował serdecznie za tak mile przyjęcie, poczym wszyscy zebrani odśpiewali Rotę. Po uroczystościach powitalnych i błogosławieństwie, które udzielił wojsku polskiemu ks. major Tadeusz Dykiert odbyła się pierwsza defilada wojsk polskich w odrodzonym mieście.

Wieczorem o godz. 19⁰⁰ w kościołach w farze i św. Krzyżu odbyły się nabożeństwa dziękczynne, gdzie odśpiewano uroczyste Te Deum i Boże coś Polskę.



Grudziądzki Bazar

Następnego dnia 24 stycznia na Rynku została odprawiona uroczysta msza święta, którą odprawił ks. Ante w asyście konnego kleru. Wieczorem odbył się w Bazarze wieczorek dla dowództwa i oficerów Wojska Polskiego. Natomiast 27 stycznia w sali Tivoli urządzono wieczorek taneczny, przeplatany śpiewem i aklamacjami dla żołnierzy pułku KZ Strzelców Kresowych, którzy to jako pierwsi w styczniu 1920 r. wkroczyli na ziemię Pomorską, w tym do Grudziądza.

Notatki

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.